

До спеціалізованої вченої ради К 11.051.12
у Донецькому національному університеті
імені Василя Стуса
21001, Вінниця, пр. Юності, 16

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Кулика Олега Ігоревича «Господарсько-правове забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел», подану на здобуття наукового ступеню кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право

Актуальність теми дослідження. Дисертаційна робота присвячена актуальним у господарсько-правовій науці питанням пошуку ефективних правових засобів стимулювання розвитку нових сегментів економіки, які спрямовані на забезпечення трансформації її моделі у відповідності до принципів сталого розвитку.

Міжгалузевий характер правовідносин, що виникають у сфері альтернативної енергетики, вимагає нестандартного правового підходу до їх регулювання, який має оптимально поєднувати елементи адміністративно-правового, еколого-правового та цивільно-правового механізмів. Але сфера функціонування таких правовідносин – суспільне виробництво – обумовлює вбудовування цих елементів у каркас саме господарсько-правового механізму регулювання. Водночас існуючі наразі обмеження, з одного боку, стосовно предмету господарського права, яким не охоплюються відносини з використання природних ресурсів, зокрема, енергетичних, а з другого боку, щодо суб'єктного складу господарських правовідносин, що не передбачає участі фізичних осіб без статусу суб'єкту підприємницької діяльності, в т.ч. домогосподарств-виробників енергії з альтернативних джерел, унеможливають вирішення поставленого завдання традиційним нарощуванням однієї з галузей права потрібними нормами.

Слід зазначити, що аналогічна проблема вибору базової галузі права, яка має охоплювати своїм регулюванням відносини у сфері альтернативної енергетики, існує у переважній більшості країн, незалежно від вирішення питання дихотомії приватного права в їх правовій системі. Зокрема, сучасне європейське енергетичне право розгалужене на чотири гілки (право сталого енергозабезпечення, картельне право, право захисту споживача, право навколишнього середовища), які демонструють тенденцію до поступового відокремлення від «материнських» первинних та вторинних галузей господарського, цивільного, екологічного та адміністративного права та об'єднання у окремий правовий масив за ознакою спільності предмету, мети та принципів. Тобто наразі у розвитку правової науки спостерігаються процеси, які за певних умов можуть призвести до переформатування існуючої системи права та формування третинної галузі енергетичного права або оформлення енергетичного права як підгалузі у рамках однієї із наявних галузей права. З врахуванням зазначеного, теоретичне

дослідження господарсько-правового інструментарію стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел є надзвичайно актуальним, адже дозволяє виявити передумови та перспективи подальшого розвитку енергетичного права у рамках галузі господарського права (у разі збереження статус-кво) або ступінь впливу господарського права на третинну галузь енергетичного права (у разі її формування).

Тематика дисертаційного дослідження є актуальною і в площині законотворчості. Імплементация положень Третього енергопакету ЄС у національне законодавство України передбачає запровадження комплексу неоднорідних за галузевою ознакою заходів правового впливу щодо сегменту генерації енергії, в т.ч. у секторі альтернативної енергетики, що вимагає переоцінки окремих усталених підходів щодо стимулювання господарської діяльності, принципів збалансування приватних та публічних інтересів тощо. Підтвердженням слабкої здатності існуючих правових інструментів забезпечувати досягнення мети господарсько-правового регулювання в умовах конкурентного ринку електроенергії слугує дисбаланс, який виник на цьому ринку одразу після його відкриття 01.07.2019 р., в т.ч. з причин невизначеності стосовно місця виробників енергії з альтернативних джерел. З метою запобігання загроз сталості енергосистеми Регулятор змушений все частіше вдаватися до неринкових заходів впливу, що не є прийнятним з точки зору принципів законодавства ЄС. Також у Верховній Раді України зареєстрована низка законопроектів, які спрямовані на вирішення ситуації, що склалася, з опорою на різні за галузевою ознакою механізми правового регулювання. Положення цих законопроектів викликали занепокоєння серед інвесторів у виробництво енергії з альтернативних джерел (з приводу захисту інвестицій), представників ЄЕС (у питаннях дотримання Україною зобов'язань), наукової спільноти (щодо сумнівної економічної ефективності пропонованих заходів). За цих умов теоретична розробка правових проблем стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел створює передумови для визначення принципів та орієнтирів, на які можуть спиратися суб'єкти законотворчої ініціативи під час розробки пропозицій до законодавства.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження О.І. Кулика, беззаперечно, є актуальною як у теоретичній, так і практичній площині.

Наукова новизна, оцінка наукових положень дисертації та їх достовірність. Аналіз положень, пропозицій та висновків, які містяться у дисертаційній роботі, дозволяє визнати їх достатню обґрунтованість та достовірний характер, наявних як у самому предметі дослідження, так і у поставлених відповідно до нього меті та завданнях, а також отриманих наукових результатах різного рівня новизни.

Наукова новизна отриманих дисертантом результатів полягає в тому, що вперше у вітчизняній науці господарського права на основі аналізу господарсько-правового забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел доопрацьовано раніше відомі та розроблено нові положення щодо такого стимулювання і підготовлено пропозиції, направлені на удосконалення відповідного законодавства.

Наукова новизна конкретизується у теоретичних положеннях, висновках та пропозиціях, основними з яких є наступні:

запропоновано визначення виробництва енергії з використанням альтернативних джерел як об'єкта стимулювання, а саме як господарської діяльності з генерування енергії з альтернативних джерел на електричну або теплову енергію на об'єктах альтернативної енергетики з метою реалізації енергії;

пропозиція щодо запровадження інвестиційних грантів як господарсько-правового засобу стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел із визначенням механізму його реалізації, а саме: встановленням умови їх надання - використання нових інноваційних технологій у альтернативній енергетиці; визначенням суб'єктів організаційно-господарських повноважень – Держенергоефективності України та НКРЕКП України та розмежуванням повноважень між ними;

посилення превенційного механізму впливу на виробників енергії з альтернативних джерел, зокрема, шляхом обґрунтування кваліфікації попередження як заходу попереджувального впливу та виключення його з числа адміністративно-господарських санкцій;

класифікація учасників господарських правовідносин із стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел з виділенням стимульованих та стимулюючих суб'єктів та конкретизація їх ознак як суб'єктів господарювання.

Наукові висновки, положення та рекомендації, що містяться у дисертаційній роботі О.І. Кулика, з достатньою повнотою відображені у 14 наукових публікаціях, з яких 5 статей – у фахових наукових виданнях, перелік яких затверджений у встановленому порядку, 1 стаття - в зарубіжному фаховому виданні, 1 стаття у виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз, 1 публікація - у зарубіжній колективній монографії. Результати дослідження апробовані автором на 6 науково-практичних конференціях.

Обґрунтованість та достовірність результатів дослідження підтверджується проведеним дисертантом аналізом законодавства України та низки європейських країн про альтернативну енергетику, господарського законодавства України, Директив ЄС, проектів законодавчих актів, спеціальної літератури з проблематики дослідження, правозастосовної практики господарських судів України, статистичної інформації стосовно результатів господарської діяльності у сфері виробництва енергії з альтернативних джерел (всього 276 найменувань).

В дисертаційній роботі автором з достатньою повнотою вирішені завдання, які визначалися відповідно до предмету та мети дослідження, а саме: (1) проведений аналіз визначення виробництва енергії з використанням альтернативних джерел у контексті стимулювання такого виробництва (с. 39-43); (2) проаналізовані та конкретизовані поняття і види господарсько-правових засобів стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел (с. 50-58); (3) здійснено аналіз та узагальнення господарсько-правової основи стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел із обґрунтуванням напрямів удосконалення законодавства (с. 63-76); (4) досліджені та конкретизовані

суб'єкти стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел (с. 84-101); (5) на підставі аналізу виокремлені умови стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел (с. 104-116); (6) розкритий порядок стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел та підготовлені пропозиції з його удосконалення залежно від засобів стимулювання (с. 121-136); (7) досліджені та уточнені підстави і наслідки припинення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел (с. 141-154); (8) на підставі аналізу доопрацьовані положення стосовно відповідальності за порушення законодавства щодо виробництва енергії з використанням альтернативних джерел (с. 161-179).

Вирішенню поставлених завдань сприяє виважена структура роботи, що складається з 3 розділів та 8 підрозділів.

З точки зору методології сильною стороною проведеного дослідження є визначення дисертантом у якості об'єкта стимулювання виключно господарської діяльності з виробництва енергії з альтернативних джерел (с. 39-41), що дозволяє, по-перше, сконцентрувати увагу на потенціалі саме господарсько-правовій моделі стимулювання. Альтернативні правові моделі, які зосереджені на стимулюванні енергетичної інфраструктури або попиту на енергію з альтернативних джерел, ґрунтуються переважно на правових підходах інших галузей права, аналіз яких виходить за межі предмету дослідження. По-друге, таке позиціонування об'єкта стимулювання надало можливість встановлення меж правовідношення із стимулювання, які не охоплюють відносини, що виникають до виробництва та після виробництва енергії з альтернативних джерел, що в свою чергу, відповідає доктринальним принципам енергетичного законодавства ЄС, які відображені в т.ч. на рівні директив та регламентів, а також акцентовані в умовах Угоди про Асоціацію з Україною.

Іншою вагомою гіпотезою, яка знайшла підтвердження у роботі та обумовила її напрям, є кваліфікація виробництва енергії з альтернативних джерел як єдиного об'єкту господарсько-правового стимулювання, незалежно від виду такого джерела енергії або виду енергії, яка з нього виробляється (с. 34-38). Таке позиціонування дозволило автору, по-перше, сформулювати єдиний підхід до правового регулювання як електричної, так і теплової енергії, які не мають суттєвих відмінностей з точки зору використання енергоресурсу та потреб, пов'язаних із стимулюванням, але наразі є штучно відокремленими на рівні базових законів, а також розв'язати проблему наявності теоретичної можливості поширення правового режиму корисної альтернативної енергії на її проміжні види, насамперед, механічну енергію (с. 41-42). Висновки, отримані автором у цій частині, можуть слугувати теоретичними підґрунтям для досліджень правової природи електричної та теплової енергії, які виробляються з інших, насамперед, викопних енергоресурсів. По-друге, обраний дисертантом підхід відкриває можливість для виведення із стану «правового ніщо» вторинних енергоресурсів, використання яких наразі не має належної регламентації, шляхом встановлення загальних засад їх правового регулювання як альтернативних викопним енергоресурсам.

Вдалим є також підхід дисертанта щодо правової природи господарсько-правового стимулювання, яке він не ототожнює виключно із публічною функцією держави, попри визнання важливості публічних інтересів (с. 45-52), що надало можливість обґрунтувати розширення переліку суб'єктів стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел шляхом включення до нього комерційних банків та інших підприємств, установ та організацій недержавного сектору економіки, а також - нових засобів стимулювання, таких як інвестиційні гранти та інші засоби економічного характеру (с. 90-91, 57). У широкому сенсі зазначена позиція може слугувати відправною точкою для трансформації існуючої правової парадигми у відповідності до основного постулату принципів сталого розвитку «Нікого не залишити осторонь», в т.ч. за допомогою залучення приватного капіталу для вирішення публічних завдань.

Слід підтримати також висновки автора стосовно розмежування адміністративно-господарської відповідальності, яке в роботі розглядається як різновид негативного стимулювання, та попередження, як превентивного засобу стимулюючого впливу на порушника (с. 165-167), а також запровадження механізму повернення економічної вигоди, отриманої в порядку стимулювання у випадку її нецільового використання (с. 178-180). Зазначена позиція надає теоретичну можливість для формування, принаймні, у сфері енергетичного права, ефективного з точки зору Керівних принципів ООН з питань бізнесу та захисту прав людини механізму захисту прав учасників відносин із стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел, який структурно охоплюватиме стадії превенції – попередження, господарсько-правової відповідальності та компенсації, яку має отримати суб'єкт стимулювання як потерпіла сторона.

Слід відмітити, що аналіз проблем господарсько-правового стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел здійснювався, головним чином, на підставі значного обсягу нормативно-правових актів України, а там, де цього потребував зміст завдання - також наднаціонального законодавства ЄС та окремих країн-учасниць Співтовариства (с. 36-37, 53-54, 56-57, 76-77, 116; 122-123; 134-136), що дозволило порівняти правові підходи та визначити перспективні засоби стимулювання, ефективність яких доведена зарубіжним досвідом, зокрема, інвестиційні гранти, а також загрози, які можуть виникнути при незбалансованому застосуванні наявних у вітчизняному законодавстві засобів стимулювання («зелене» ціноутворення, гарантований викуп електроенергії тощо).

Особливий інтерес викликає запропонований автором проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел» та пояснювальна записка до нього, де обґрунтовані заходи з удосконалення правового забезпечення стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел та створення правових передумов для застосування нових засобів такого стимулювання (Додаток 1).

Дисертаційна робота містить низку інших ґрунтовних положень щодо уточнення правового статусу стимульованих суб'єктів та суб'єктів стимулювання,

порядку застосування засобів стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел та ін.

Достовірність та обґрунтованість висновків дисертаційної роботи підтверджуються також їх тісним зв'язком із планом науково-дослідних робіт Донецького національного університету імені Василя Стуса за темою «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи» (державна реєстрація 0118U003140), у рамках якого автором було проведено самостійне дослідження за обраною тематикою.

Теоретичне та практичне значення результатів проведеного дослідження полягає в тому, що вони сприяють поглибленню теоретичних уявлень про сутність господарсько-правового забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел, а також можуть бути використані: у законотворчій діяльності - з метою подальшого удосконалення та систематизації відповідного законодавства України; у науково-дослідній роботі – як підґрунтя для подальших наукових досліджень із зазначеної проблематики; у навчальному процесі – при викладанні господарсько-правових дисциплін, призначених для студентів юридичних та економічних спеціальностей; у практичній діяльності суб'єктів стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел, зокрема, Акціонерного товариства «Укртрансгаз» (довідка від 25.10.2019 р. № 3301вих-19-828), а також під час захисту публічних інтересів держави (довідка Києво-Святошинської місцевої прокуратури Київської області (довідка від 09.09.2019 р. № 15078вих-19).

Зауваження за змістом дисертації. Підтвердженням належного теоретичного рівня дослідження О.І. Кулика є наявність у роботі окремих висновків теоретичного характеру, які можуть бути підґрунтям наукової дискусії. Зокрема, серед таких висновків слід відмітити наступні.

1. Виробництво енергії з альтернативних джерел у роботі розглядається як складова сталого розвитку в контексті її впливу на формування «зеленої економіки» (с. 19) та фактор національної енергобезпеки України, зокрема, як напрям зниження залежності від імпорту викопних енергоресурсів (с. 28), що надає підстави для послідовного відстоювання ідеї стосовно необхідності активного стимулювання розвитку зазначеної діяльності. Дійсно, зазначені риси характеризують важливість альтернативної енергетики, але виключно у поєднанні з іншими факторами, які виконують функцію стримування та протидії формуванню незбалансованої моделі національної енергетики, яка суперечить як принципам сталого розвитку, так і основним постулатам енергобезпеки. Зокрема, йдеться про такі чинники сталості енергетики, як: економічна доступність енергії, надійність енергопостачання, стійкість джерел енергії, технологічність процесів виробництва енергії, які вимірюються на національному, регіональному та місцевому рівні.

Некритичне ставлення до відповідності сучасного стану альтернативної енергетики в Україні усім критеріям сталого розвитку обумовило наявність у роботі окремих спірних висновків. Йдеться про запропоновані зміни до існуючого порядку «зеленого» тарифоутворення на енергію, вироблену з альтернативних

джерел. По-перше, в роботі пропонується встановити у якості підстави для відмови у встановленні «зеленого» тарифу невідповідність виробника енергії з альтернативних джерел умовам, передбаченим для його встановлення (с. 121). За таким підходом «зелений» тариф виконуватиме не функцію засобу стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел, який може якісно впливати на розвиток відповідного ринку, а стає елементом правового статусу відповідного виробника за умови дотримання ним законодавства. Втім у національній правовій системі правомірність поведінки будь-якого суб'єкта, в т.ч. суб'єкта господарювання презюмується та не є підставою для стимулювання. Відхід від цієї загальної презумпції стосовно виробників енергії з альтернативних джерел не узгоджується із основоположним правовим принципом рівності усіх перед законом та судом. Інший, пов'язаний з розглянутим, бік проблеми має, здебільшого, національний характер. Йдеться про створення передумови для неконтрольованого зростання обсягу енергії з альтернативних джерел у енергобалансі, що, зважаючи на нестабільність обсягів її виробництва, містить загрозу надійності енергопостачання. Зокрема, за останні півроку з метою забезпечення максимального надходження цієї енергії на ринок Регулятор ухвалював рішення щодо обмеження виробництва енергії підприємствами, що входять до складу ДП НАЕК «Енергоатом», найбільш надійного постачальника найдешевшої енергії. Але такі заходи не завадили наблизення фінансової кризи на ринку, відповіддю на яку стали законодавчі ініціативи щодо згортання стимулювання альтернативної енергетики.

По-друге, загрозу економічної доступності енергії містить пропозиція щодо застосування індексу інфляції під час перегляду розміру «зеленого» тарифу. (с.122-124). Наразі базою для «зеленого» тарифу є не національна одиниця України – гривня, коливання курсу якої позначається на фінансовому стані вітчизняних виробників енергії з альтернативних джерел, а євро, динаміка курсу якого не залежить від економічних процесів в Україні. Тобто перехід на іноземну грошову одиницю у розрахунках обсягів стимулювання українських суб'єктів господарювання, попри його сумнівну правомірність, вже містить запобіжники від інфляції. Тому подвійне коригування розміру «зеленого» тарифу не є обґрунтованим.

2. Підтримуючі позицію дисертанта щодо необхідності розширення джерел стимулювання альтернативної енергетики, в т.ч. шляхом залучення приватного капіталу, варто зауважити на певну втрату цільових орієнтирів під час оцінки правосуб'єктності суб'єктів стимулювання, зокрема, місцевих державних адміністрацій (с. 88-90). У роботі акцентується значний публічний інтерес до виробництва енергії з альтернативних джерел (с. 42), але не береться до уваги причина його виникнення та мета, яку переслідує держава, здійснюючи стимулювання зазначеної діяльності, а саме розвиток сталої інфраструктури, включаючи регіональну та місцеву, з метою створення передумов для економічного добробуту на відповідних територіях та в країні в цілому. Зоною відповідальності місцевих державних адміністрацій є саме серединний рівень, на якому відбувається, з одного боку, коригування завдань макрорівня з врахуванням

регіональної специфіки та можливостей, з іншого, координація зусиль мікрорівня, спрямованих на вирішення спільної проблеми, розв'язання якої не є можливим або доцільним у рамках однієї громади. Тобто апелювання до неприйнятності дублювання управлінських функцій у цьому випадку не є вдалим (с. 89). Нехтування координаційною функцією місцевих державних адміністрацій у відносинах із стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел призводить до виникнення дисбалансів у економіці відповідного регіону, що унеможливорює реалізацію публічного інтересу стосовно сталого розвитку громад, регіонів та країни в цілому. Ілюстрацією до висловленої тези є негативний вплив діяльності малих ГЕС у Хустському районі Закарпатської області на рибне господарство, зростання якого (негативного впливу) упродовж 2017-2018 рр. вдалося уникнути саме завдяки координуючій ролі місцевої державної адміністрації. Тобто заперечення участі місцевих державних адміністрацій у стимулюванні виробництва енергії з альтернативних джерел, потребує більш ґрунтовної додатково аргументації.

3. Похідним від попередніх спірних положень є кваліфікація надбавки до «зеленого» тарифу або аукціонної ціни за дотримання рівня використання обладнання українського виробництва як несамостійного засобу позитивного економічного стимулювання (с. 54-55). Запровадження зазначеного засобу стимулювання має багаторівневу систему цілей, досягнення яких є важливим з точки зору публічного інтересу. Крім мети першого порядку - підтримки альтернативної енергетики, є інші – стимулювання інноваційного розвитку, яка також зазначається у роботі (с. 63), є ще підтримка вітчизняного виробництва в т.ч. шляхом створення передумов для об'єднання наявних виробничих потужностей та людського капіталу (вітчизняні виробники), інноваційного продукту (розробники, стартапери тощо) та грошей (виробники енергії з альтернативних джерел, які отримують державне фінансування у вигляді надбавки саме за використання вітчизняного обладнання). Заперечення значення т.з. «національної складової» (с. 72-73) актуалізує питання щодо відповідності такого підходу принципам сталого розвитку, зокрема, підвищенню національного технологічного рівня процесів виробництва енергії з альтернативних джерел.

4. Потребує додаткової аргументації застосування у роботі аналогії стосовно ознаки майнової відокремленості енергорозподільчих підприємств, зокрема, ПАТ «Сумиобленерго» та ПАТ «Чернігівобленерго» до виробників енергії з альтернативних джерел (с. 95) з огляду на наступне. По-перше, предметні межі дослідження не охоплюють відносини, які виникають після виробництва енергії, в т.ч. відносини з розподілу енергії, тобто ґрунтового аналізу правового статусу учасників таких відносин метою роботи не передбачалося та, як свідчить її зміст, не здійснювалося. По-друге, в роботі зазначається, що прояви ознаки майнової відокремленості у суб'єктів виробництва енергії з використанням альтернативних джерел енергії мають особливості, але в чому полягають такі особливості у порівнянні з іншими суб'єктами господарювання, в т.ч. згаданими обленерго, не конкретизується. Слід зауважити, що не можна вважати особливістю ознаки майнової відокремленості наявність у складі майна виробника обладнання

для здійснення відповідної господарської діяльності (с. 95), оскільки така ознака притаманна усім суб'єктам господарювання. Так само як не є коректним віднесення природних ресурсів до складу основних фондів виробника енергії з використанням альтернативних джерел (с. 96), адже вони є об'єктом права власності Українського народу.

Загальний висновок по дисертації. Проведене О.І. Куликом комплексне дослідження господарсько-правового забезпечення стимулювання виробництва енергії з альтернативних джерел дозволяє заповнити певну прогалину у науці господарського права щодо стимулювання господарської діяльності взагалі, та виробництва енергії, зокрема. Дискусійні положення та висновки, які містяться у дисертації, можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових досліджень проблем правового регулювання альтернативної енергетики.

Виловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Олега Ігоревича Кулика, яка виконана на належному теоретичному рівні та свідчить про ґрунтовне володіння автором проблематикою із досліджуваної теми та комплексним підходом до вирішення основних проблем правового регулювання.

Робота є оригінальною науково-дослідною працею, в якій здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення конкретної наукової задачі – обґрунтування пропозицій щодо удосконалення господарсько-правового забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел.

Автореферат та наукові публікації повною мірою відображають основні положення та результати дослідження.

Вищезазначене надає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Господарсько-правове забезпечення стимулювання виробництва енергії з використанням альтернативних джерел» виконана відповідно до вимог п.п. 9, 10 Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Кулик Олег Ігоревич заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право.

Офіційний опонент

Доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри права та
правоохоронної діяльності
Державного університету
«Житомирська політехніка»

Г.Д.

Г.Д. Джумагельдієва

*Відомо доктору юридичних наук, с.н.с.
професору кафедри права та правоохоронної
діяльності Г.Д. Джумагельдієвої
Засвідчено:
Чесний секретар Житомирської політехніки
к. н. держ. упр.*

Л.В. Сергійчук